
 Janez Juhant

Odnos škofa Jegliča do politika in duhovnika Korošca

Uvodne opombe

V tem razmišljanju se držim predvsem Jegličevega Dnevnika in še nekaterih podatkov sekundarnih avtorjev o tem odnosu. Morda bi kako stvar – vendar ne bistveno – dopolnil vpogled v drugo arhivsko gradivo, ki pa ga nisem mogel dobiti, oz. ga ni na razpolago. Verjetno bi bilo treba preučiti arhive na Dunaju in v Beogradu, kar pa spodnjih temeljnih ugotovitev ne bi bistveno spremenilo, ker Jeglič natančno poroča o medsebojnih odnosih in stalno vestno presoja Koroščeva stališča.

Odnos Jegliča do Korošca se organsko dopolnjuje z enako pomembnimi razsežnostmi odnosa škofa Rožmana do tega slovenskega politika, kar ni prvotni predmet tega referata, pač pa naj bo njegova dopolnitev. Žal pa je ta odnos veliko težje izluščiti, ker je na razpolago veliko manj virov. V Nadškofijskem arhivu v Ljubljani nisem našel česa bistvenega. Sekundarna literatura o tem pa dopušča zaključek, da je bil odnos med Koroščem in Rožmanom organsko nadaljevanje sodelovanja med Koroščem in Jegličem. Glavni problem je tudi tu predstavljal nejasen in politično zapleten odnos do velikosrbskih liberalnih vladnih krogov in posebno konkordat.

Prve ocene in problemi

Leta 1914 Jeglič razmišlja in piše tudi v svoj Dnevnik¹ o nasprotjih v SLS. Ugotavlja, da je Krek zoper Šušteršiča in za dr. Korošca, čeprav se Krek pri škofu pismeno zagovarja, da ni javno pisal zoper Šušteršiča in za Korošca. Jeglič navaja, da je postal dr. Korošec načelnik kluba, podpredsednika pa Krek in Spinčič. O Korošču pravi, da je »sicer talentiran, toda kot duhoven jako slab«. (D 3. 2. 1914). Škof ponovno podobno razmišlja 11. 4. istega leta, ko se spor med starimi in mladimi v SLS zastruje. Ne zaupa Kreku in Korošču, ker sta oba »manj dobra duhovna«. 27. 8. 1915 pravi Jeglič, da Korošec ni zvest Krekov pristaš. Predvsem ga ima le za bolj umirjenega in treznega, medtem ko Krek včasih »malo frči«. Dalje ugotavlja (D 27. 3. 1916), da hoče Korošec zmanjšati spor med Krekom in Šušteršičem. Ko Jeglič piše o Krekovem pogrebu, na katerem je bilo veliko govora o pokojnikovih zaslugah za narod, se sprašuje o Krekovih zaslugah za Cerkev. O tem na pogrebu tudi nihče ni veliko govoril, »edino Korošec je pridal nekoliko hladnih verskih stavkov«, sicer so bili govori le politični. (D 16. 10. 1917).

---

¹ Jegličev Dnevnik navajam v oklepaju z D in datumom zapisa oz. direktno le datum brez D in oklepaja.

Upoštevati moramo (1.) da je škof Jeglič tudi na politične zadeve gledal v luči vere in v smislu svojega (katoliškega) pojmovanja političnih razmerij. Niso mu bili pri srcu revolucionarji, toliko manj revolucionarji–duhovniki. Mladi Korošec je bil zato zanj zaenkrat sporna osebnost. Ubiral je nova pota, pri katerih je postavljajl v nevarnost tudi družbeni red Cerkve. Posebno, ker je, kot rečeno, škof ugotovil, da Korošec ne bo zvest Krekov pristaš, ampak bo šel svojo politično pot (D 23. 8. 1917)

V letih prve svetovne vojne je bil (2.) škof Jeglič glede svojih političnih usmeritev na razpotju. Pot, ki sta jo ubirala Krek in Korošec, ni bila v skladu z Jegličevimi nazori o družbi, ki naj bi bila utemeljena na katoliških pravilih. Zakonita oblast je bila sestavni del tega družbenega nazora. Kako pomembno je bilo to vprašanje za Jegliča, priča dogodek ob proslavi odcepitve 29. oktobra 1918 v Ljubljani. Mihajlo Rostohar se spominja, kako je v imenu častnikov prisegel novi oblasti (Narodnemu svetu) in je na proslavi navzoči škof Jeglič vzkliknil: »To je pa revolucija!«²

Jeglič se je torej težko odlepil od Šušteršičeve linije, ki so jo podpirali tudi mnogi ugledni duhovniki, posebno v njegovi škofiji. Čeprav sta bila Krek in Korošec duhovnika, je bilo to premajhno zagotovilo, da bosta izpolnjevala pri svojem političnem delu pogoje urejene družbe oz. se izognila kakršnimkoli nepredvidenim »prevratom«. Upor dosedanje politični konstelaciji, ki jo je doma utelešal predvsem dr. Šušteršič, sicer pa katoliška Avstrija, je ta pravila postavljajl pod vprašaj. Osebnostno je negativno sliko o Korošču pri škofu utrjeval tudi sam dr. Šušteršič. V Dnevniku dne 18. 11. 1917 je škof zapisal, da je Šušteršič menil: »Korošec bo le za Štajerce skrbel.«

(3.) Škof Jeglič, ki je sicer pred očmi imel predvsem razmere na Kranjskem, kjer je bil pretežni del njegove škofije, pa je vedno bolj ugotavljal, da so Slovenci ostalih pokrajin in tudi Kranjci, vedno manj zadovoljni s politiko dr. Šušteršiča. (D 29. 7. 1915). Ko Šušteršič ni dovolil objave pohval političnega dela Kreka in Korošca v Slovincu, se je škof temu najprej uprl, potem pa ga je Šušteršič prepričal, da bi objava državnopolitično zelo negativno delovala. (D 1. 7. 1917) Enako je že leta 1915 Šušteršič prepričal škofa o neprimernosti objave Zbornika ob Krekovi petdesetletnici. Polagoma in kljub temu pa je škof Jeglič radikalno spremenil svoja stališča in ko je ob deklaracijskem gibanju rastel ugled Korošca, je Jeglič to sprejel na znanje. (D 31. 3. 1917)

Korošec za Jegliča dozoreli politik

Že med vojno, posebno pa po njej, je postal Korošec vodilni slovenski politik. Za Jegliča so se razmere spet ustalile, treba se je bilo boriti za katolištvo in slovenstvo v novi državi. V tej perspektivi je sedaj gledal na Korošca kot na vodilnega katoliškega političnega veljaka, ki je vedno bolj postajal vprežni konj države. Treba je vedeti, da je ostal Jeglič zaveden Slovenec in neustrašen borec za katoliško stvar tudi v novi državi. Ker se je često tudi sam boril s srbskimi vodilnimi krogi, je razumel težak Koroščev položaj v novih političnih razmerah v Jugoslaviji. Iz zapisov sledi, da je Korošec postajal za Jegliča interpretator teh razmerij in tudi posrednik ter opora za reševanje slovenskih in katoliških pristojnosti.

---

² Prim. J. Pleterski, Prva odločitve Slovencev za Jugoslavijo, Ljubljana 1971, 266.

Že kmalu po vojni Jeglič ugotavlja, da Korošec v Beogradu uživa ugled, da pa so težave s srbskimi krogi, ki uvajajo laično družbo (verouk iz šol). Korošec mu predlaga pot v Rim in tamkajšnje posredovanje. Kmalu pa Jeglič z bolečino in bojznijo ugotavlja, da Korošec zaradi zveze z vladnimi krogi izgublja ugled doma. 18. 11. 1924 je Jeglič zapisal v svoj Dnevnik: »Tudi dr. Korošec izgublja prijatelje. Poslanci sami ga ne marajo, preveč je avtokrat. Na Štajerskem in pri nas izgublja zaupanje, preveč le po svoje vlada. Tudi je v treh mesecih, ko je delovala vlada Davidovič-Korošec, marsikaj napak naredil.«

Slab mesec (D 19. 7. 1925) zatem zve Jeglič pri nunciju, da se je kralj pri nunciju pritožil čez Jegliča in SLS, češ da delajo proti kralju in Korošču. Kljub temu pa ostaja Jeglič naklonjen Korošču in je ta zanj še vedno vodilna katoliška politična moč. Ob obisku Korošec poroča o stanju in škofa prosi, naj zagrebškemu nadškofu Bauerju priporoči, da škofje pošljejo vladi peticijo zoper ukinitev verouka v šolskem zakonu. Prav tako svetuje, naj mariborski škof prosi za odpravo davčnih prispevkov redov. Ob tej priliki Korošec kritizira Radićevo radikalnost. Svetuje tudi, naj se slovenski in hrvaški katoličani povežejo. Škof Jeglič vse predloge upošteva in takoj razpošlje ustrezna priporočila škofom. Sicer so Koroščevo zadržanje do Hrvatov, posebno tudi do voditelja dr. Vladka Mačka, kritizirali tudi slovenski krogi, zamerili pa seveda sami Hrvatje, kot poudarja v svoji knjigi Ruda Jurčec.³

Korošec Jegliču svetuje tudi glede novih gibanj okoli Križa, Rasti ter Krekove mladine. Jeglič ga sprašuje, ali se morda ni treba živeti v mišljenje te mladine. Korošec takšno stališče podpre. Pove tudi, da ni dobil memoranduma Krekove mladine. Zato mu izroči Jeglič prepis in Korošec obljubi mladim finančno pomoč in primerno knjižnico.

Korošec med Rimom in Beogradom

Škof Jeglič je zelo zaupal Koroščevim političnim sposobnostim. Tudi iz svoje lastne politične izkušnje z novimi jugoslovanskimi političnimi silami, je vedel, kakšna so razmerja in kaj predstavlja posebej odnos do katoliške Cerkve, ki je bil za srbske politike stalen kamen spotike. Jeglič je bil zato zaskrbljen, da ne bi Korošec v tem oziru »izdajal« katoliških interesov.

1. 11. 1926 poroča Korošec Jegliču o mnenjih, ki jih imajo v srbskih krogih o Korošču. Jeglič zapiše v Dnevnik, da ima kralj Korošča rad, »samo zoprno mu je: ker je pop. On in nasprotne stranke mislijo, da ga Vatikan informira in on Vatikanu referira.« Mislijo celo, da skrivaj hodi v Rim.

Na drugi strani pa je nuncij nejevoljen, ker Korošec ne dela v dogovoru s Sveto stolico. Jeglič v Dnevniku zaključuje, da bi to moral storiti (D 8. 11. 1926). Ob obisku pa Korošec škofa prepriča, da tega ne more, ker bi bilo takšno ravnanje proti suverenosti države in bi pri seji vlade to vsi zavrnil. Jeglič se strinja s tem, Korošec mu potrди, da je prav, da v Sloveniji protestirajo zoper italijansko nasilje nad primorskimi Slovenci, čeprav on noče vedeti o tem (da ne bi bila v protest vpletena vlada). Ob tej

---

³ Prim. R. Jurčec, Skozi luči in sence (1914–1958) Buenos Aires 1969, 80.

priliki Jeglič podvomi, če bo Korošec uspel ohraniti vlado spričo težav, posebno zaradi odnosa s Hrvati.

Ko Korošec v času diktature vstopi v vlado, Jeglič zapiše, da ga veseli, da imamo svojega zastopnika v vladi, ker bo lahko posredoval v težavah (D 24. 1. 1929). Bolj zaskrbljen je bil Jeglič ob govoricah in časopisnih poročilih, da je Korošec glasoval za šolski zakon, ki je bil nesprejemljiv za katoličane zaradi prepovedi verskega pouka v šolah. Tisk sam je teden dni zatem zanikal te govorice, pa tudi škofu je Korošec poročal, da ni videl besedila zakona. Škof ga je tudi povprašal, zakaj nasprotuje konkordatu in Korošec mu je pojasnil, da je raje za modus vivendi, ki se ga bodo držali, kot pa za konkordat, ki bo samo formalna rešitev, praktično pa bo odnos do katoliške Cerkve enak. Ob obisku je Jeglič zvedel tudi za kraljevo mnenje, da je slovenski klerikalizem nevaren (D 20. 4. 1930).

Jeglič je kljub tem zapletom imel Korošca za pomembnega politika in partnerja pri uresničevanju katoliškega poslanstva v tej dobi. Upal je tudi na njegovo pomoč, kadar je bilo potrebno, čeprav se često ni dalo nič narediti.⁴

To je potrdil tudi ob določitvi naslednika, za katerega se je odločil ob ugodnih okoliščinah, »ker je na čelu vlade v Beogradu dr. Korošec.«⁵ Da pa je bilo spoštovanje obojestransko, dokazuje Koroščev govor ob Jegličevi smrti, v katerem poudarja, da »izkazujemo zadnjo čast možu, ki je izpolnil do zadnjega svoje življenje, ki je bilo poslanstvo. Možu, ki je se dal svojemu ljudstvu prav vsega, do poslednjega diha. Izreden je bil ta mož.«⁶

Tudi te primerjave kažejo, da se je kljub začetnim in tudi kasnejšim težavam, ki so nastale v odnosu med škofom Jegličem in politikom ter katoliškim duhovnikom Korošcem, njuno sodelovanje poglobljalo in tudi medsebojno spoštovanje krepilo in da sta oba menila, da tako najboljše koristita slovenski in katoliški stvari.

Korošec in Rožman

Škof Rožman je sicer poznal razmere v državi, ni pa imel enakih političnotaktilnih spretnosti kot njegov predhodnik. Kljub temu, da se ni spuščal na politični podium, pa je bil bolj kot katerikoli škof politično vpleten v javne zadeve. Kolarič v Rožmanovem življenjepisu izrecno poudarja, da se je škof izogibal neposrednim političnotaktilnim zadevam. Podobno je usmerjal tudi svoje duhovnike.⁷ Seveda pa se ni mogel izogniti političnim opredelitvam. V primerjavi z Jegličem je bil vprežen v družbenopolitični voz manj po svoji kot po volji drugih, predvsem doma. V tem oziru ga je po besedah R. Jurčeca kritiziral tudi dr. Korošec: »Škof Rožman se preveč spušča v drobce, v debate; on bi moral ostati nad strankami in potem na koncu odločati. Tako pa so (odločali, op. J. J.) Ehrlich, njegov rojak, Tomec, profesor in Vrtovec, jezuit.«⁸

⁴ Prim. Dr. Rant, v: J. Jagodic, Nadškof Jeglič, Celovec 1952, 445.

⁵ Slovenec 1933, št. 171.

⁶ Prim. Jagodic, n. d., 365.

⁷ Prim. Dr. Jakob Kolarič, Škof Rožman II, Celovec 1970, 400.

⁸ Jurčec, n. d., 287.

Gregorij Rožman je nastopil in opravljal svojo škofovsko službo v izredno težkih razmerah. V nastopnem pastirskem listu svoje škofije je duhovnikom zapisal: »Množijo se v zadnjem času ovadbe in sumničenja katoliške duhovščine naše škofije pred državnimi oblastmi. Ni nam dana prilika, da bi mogli v vsakem slučaju dokazati neosnovanost in nereseničnost teh ovadb. Tako smo prišli na sum, da nismo vdani kralju in oblasti.«⁹

Glede na dotedanji ugled, ki ga je užival Korošec v slovenski in ostali politični javnosti, je razumljivo, da ga je tudi škof Rožman sprejel kot že ustaljeno politično osebnost in danost, ki ji je lahko popolnoma zaupal v zadevah njegove pristojnosti. Korošca je cenil kot nenadomestljivega narodnega voditelja, kot je o njem zapisal po smrti: Še gorijo božične svečke na grobu slovenskega voditelja in arkade ob njegovem častnem grobu so še polne zmrzlega cvetja. Kako naj iz tega groba zremo polni veselih upov v novo leto.¹⁰ Seveda je ta zapis tudi pod vtisom grozečih dogodkov in strahu pred bodočnostjo.

Že v stolnici pri pogrebni maši pa je škof Rožman naslikal dr. Korošca kot »vzornega duhovnika, ki je »v cvetu svoje živahne in zdrave mladosti« kot nadarjen abiturient prav tako »žrtvoval naravno težnjo po družini in potomstvu«, da se je »ves brez pridržka postavil v službo svojega malega, s trdo odpovedjo ljubljene naroda« kateremu »je posvetil vse svoje sposobnosti, vse moči, vsa sredstva, da ga popelje na pot, ki vodi v svobodo, blagostanje in lepšo bodočnost«.¹¹ Škof je poudaril, kako je Korošec ostal tudi kot politik vseskozi duhovnik in nesebičen delavec za druge. To je ponovno podkrepil v pismu iz Toronta, ki so ga prebrali na slovesnosti leta 1955 v Clevelandu ob 15-letnici Koroščeve smrti.¹²

Kot že Jeglič, se je tudi škof Rožman vseskozi zavedal, kako pomembno je za Cerkev, da ima v Beogradu svojega človeka. V Korošču je našel primerne partnerja, ki mu je zaradi njegovih sposobnosti lahko zaupal, da bo primerno urejeval tudi zadeve, ki so se tikale cerkvenopolitičnega življenja. Pomanjkanje takšnega posredovanja je Cerkev najbolj okusila v času diktature in liberalnega preganjanja duhovnikov, ko so duhovne preiskovali, zasliševali in zapirali. Takrat je škof od župnikov zahteval, naj ne dajejo nobenih izjav o verskih organizacijah, ampak naj napotijo preiskovalce brez razlage na ordinariat¹³ Korošec se takrat ni mogel več politično udeleževati, ker so tudi njega, kot mnoge druge politike, po t. i. punkcijah SLS 31. 12. 1932 politično izolirali. Liberalni režim je podpora oz. kakršnokoli javno vzklikanje dr. Korošču ostro kaznoval. Ni dvoma, da je vsaj nekaj tega, kar je zapisal R. Juršec o Korošču bilo tudi Rožmanovo prepričanje. Juršec namreč pravi, da je dr. Korošec storil ogromno delo za Cerkev, »več kot vsi jugoslovanski škofje skupaj.«¹⁴

⁹ List ljubljanske škofije 1930, št. 137.

¹⁰ Slovenec 1941, št. 1.

¹¹ Kolarič, n. d., 402.

¹² Prav tam, 403: Škof dr. Gregorij Rožman o dr. Antonu Korošču, Ameriška domovina 14. decembra 1960 (AD je škofovo pismo objavila ob 20-letnici smrti).

¹³ Prim. Ljubljanski škofijski list št. 90, 19. nov. 1934.

¹⁴ Juršec, n. d., 287.

Koroščeva vloga pa je postala tudi po letu 1935 v državi vedno bolj kočljiva, tudi kar zadeva odnose s Cerkvijo. Posebno se je to pokazalo ob sklepanju konkordata in njegovi zavrnitvi, ki ga je povzročil politični vrh pod pritiskom srbskih pravoslavnih krogov. Ne samo, da Korošec ni mogel mimo političnih pritiskov. Kot je povedal že Jeglič, nima konkordat nobenega pomena, če ni osnov, da bi se ga resnično vsi držali. Ponavljale so se torej razmere, ki sta jih doživljala že Korošec in Jeglič. Korošec pa je bil deležen kritike posebno s strani uradne rimske Cerkve. Po mnenju dr. Handželiča je temu marsikaj prispeval tudi nuncij Pelegrinetti, ki ga je Korošec takole ocenil: »Je dober, pobožen duhovnik, ki bi bil lahko sijajen župnik kje na deželi, za diplomata pa ni.«¹⁵ Nuncij Pelegrinetti je namreč prenesel v Vatikan, da nosi največjo krivdo za neuspeh konkordata med Vatikanom in Jugoslavijo dr. Korošec. Ta se je moral zagovarjati v Rimu, kjer je pri papežu samo poslušal očitke, molčal in odšel k patru Prešernu, ki je njegovo verzijo o poteku neuspešnih pogajanj kasneje prenesel papežu Piju XI.

Ob koncu še stališče Korošca do domačega ordinarija. Škof Karlin Korošca ni maral. Na uho so mu prišle govorice, da je bil Korošec kot prosvetni minister proti njegovemu imenovanju, čeprav je Korošec urejanje zadeve prepustil Cerkvi in ni oviral imenovanja. Med njima pa je ostala pregraja. Zato se je škof Karlin vedno odstranil, če se je v družbi pojavil Korošec.¹⁶ Pač pa je skupaj z njegovim naslednikom dr. Tomažičem uspešno dosegel državno priznanje mariborske Visoke bogoslovne šole.

Zaključimo lahko, da je Korošec res upošteval interese Cerkve in tudi cerkvene voditelje, predvsem škofe. Seveda pa ni mogel mimo zahtev realnopolitičnih razmer v Jugoslaviji. Škofje so to vedeli in cenili njegova prizadevanja za blagor Cerkve in slovenskega naroda. Kot že rečeno, je Korošec tudi ostalim škofom v Jugoslaviji, (prek Jegliča), svetoval primerne postopke ali proteste proti vladni politiki v različnih zadevah, predvsem glede šolskih reform (D 19. 7. 1925).

¹⁵ Dr. Rudolf Handželič, O dr. Antonu Korošču; Zbornik Svobodne Slovenije 1971–72, Buenos Aires, 300.

¹⁶ Prim. Handželič, n. d., 299.

Janez JUHANT

DAS VERHÄLTNISS VON BISCHOF JEGLIČ ZUR POLITIK UND PRIESTER KOROŠEC

Z u s a m m e n f a s s u n g

Bischof Anton Bonaventura Jeglič begann sich für Korošec anlässlich der Zuspitzung der Krise in der Slowenischen Volkspartei im Jahre 1914 zu interessieren, beim Zusammenstoß unter den Anhängern von Šuštaršič und der Jugend. Obwohl der Bischof persönlich nicht mit Krek und Korošec übereinkam (zuwenig Priester und zuviel Politiker), nahm er schließlich für ihre politische Linie Stellung. So akzeptierte er auch Korošec und widersetzte sich nicht seiner Führungsrolle in der slowenischen Politik. In der Deklarationsbewegung unterstützte er ihn entscheidend.

Im neuen Staat blieb Jeglič Kämpfer für das Slowenentum und die katholische Sache. Dafür wurde Korošec, der immer mehr in die Belgrader Staatspolitik einbezogen wurde, der verlässlichste und kompetenteste Vermittler, Interpret und Unterstützer der Lösung offener Kirchenfragen auf slowenischem Boden in seinem Verhältnis zum Staat (Religionsfrage in den Schulen, Kirchenbesitz). Jeglič berücksichtigte die schwierige Lage von Korošec im orthodoxen Belgrad, besonders wegen der andauernden Verdächtigungen, er sei eng mit Vatikan verbunden. Aber der päpstliche Nuntius in Belgrad war gegenüber Korošec sehr kritisch, erschien er ihm doch zu selbstständig und zu wenig bereit für eine Zusammenarbeit mit dem Heiligen Stuhl. Jeglič unterstützte im Prinzip auch die Zusammenarbeit von Korošec in der Einführung der Diktatur.

Die Frage des Konkordats entwickelte sich zur Zentralfrage in den Dreißiger Jahren. Bischof Jeglič setzte sich dafür ein, Korošec aber mehr für ein Modus vivendi als für die Grundsatzlösung, die unrealisierbar sein wird.

Der Nachfolger von Jeglič, Bischof Rožman, hatte nicht die politischen Geschicke und Wünsche seines Vorgängers. Korošec akzeptierte er als eine geltende Autorität und er war sich dessen bewußt, wie wichtig es ist, in Belgrad seinen Menschen zu haben. Die größte Probe der beiden war die Beschlußfassung und Ablehnung des Konkordats. Eigentlich wiederholte sich die Situation Ende der Zwanziger Jahre. Der Nuntius bewertete, daß die größte Schuld für den Mißerfolg des Konkordatsbeschlusses gerade Korošec trägt, der aber bei seinem Standpunkt blieb, daß das Konkordat wegen des Widerstandes serbischer orthodoxer Kreise auch im Falle der Beschlußfassung unausführbar wäre.